บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
พุทธจักรวาล “เมื่อความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาบรรจบกับพุทธศาสตร์”

ผู้แต่ง: ผศ.ดร.สรกานต์ ศรีตองอ่อน
สำนักพิมพ์: อมรินทร์ธรรมะ
ปีที่พิมพ์: พ.ศ. 2558
จำนวนหน้า: ความหนา 189 หน้า จำนวน 9 บท
ISBN: 978-616-18-0332-2

พระครูปริยัติกิจธำรง[1], พระราชวิมลโมลี[2], ทวีศักดิ์ ทองทิพย์[3]
Phrakhrupariyatgittamrong[1], Praratvimolmolee[2],Tweesak Thogtip[3]
[1-3]หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
[1-3]Doctoral Programme in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus
[1]E-mail: pariyatgittamrong@gmail.com

Received : Mauy 31, 2024; **Revised :** May 31, 2024; **Accepted :** April 13, 2025

บทนำ

หนังสือ **“พุทธจักรวาล”** ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรกานต์ ศรีตองอ่อน เป็นหนังสือที่ผู้เขียนได้นำเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของผู้เขียนมานำเสนอในรูปแบบของบทความเพื่อให้บุคคลทั่วไปที่สนใจด้านพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์สามารถอ่านเข้าใจได้ง่าย โดยเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 กล่าวถึงสมมติฐานหลักที่สำคัญในการเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างความรู้เรื่องเอกภพทางพระพุทธศาสนากับทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเมื่อจับหลักสำคัญนี้ได้แล้ว ข้อมูลความสอดคล้องอื่นๆ จะตามมาอย่างเป็นระบบ ส่วนนี้คือบทที่1 จักรวาล-กาแล็กซี่

ส่วนที่ 2 กล่าวถึงความสอดคล้องและการเติมเต็มข้อมูลกันระหว่างข้อมูลทางพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับเอกภพด้านโครงสร้าง ส่วนนี้อยู่ในบทที่ 2-4

ส่วนที่ 3 กล่าวถึงความสอดคล้อง (ในบางทฤษฎีและไม่สอดคล้องในบางทฤษฎี) และการเติมเต็มข้อมูลกันระหว่างข้อมูลทางพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับเอกภพด้านวิวัฒนาการส่วนนี้อยู่ในบทที่ 5-6

ส่วนที่ 4 กล่าวถึงการนำข้อมูลทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีหลายเรื่องที่มีข้อมูลมากกว่าวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ มาเสนอแนะ คำตอบบางประการของปัญหาสำคัญทางด้านเอกภพทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ซึ่งกำลังแสวงหาคำตอบกันอยู่จนถึงปัจจุบัน ส่วนนี้อยู่ในบทที่ 7 – 9

การที่ผู้วิจารณ์สนใจและนำหนังสือเล่มนี้มาวิจารณ์และเสนอแนะให้ท่านที่สนใจประเด็นเรื่องจักรวาลวิทยาในพุทธศาสนาและในทางวิทยาศาสตร์นั้น เนื่องจากผู้วิจารณ์เองมีความสนใจองค์ความรู้ในด้านจักรวาลของพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์อยู่แล้วส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเพื่อเป็นการขยายเพดานองค์ความรู้ในด้านนี้ของผู้วิจารณ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นและหวังว่าท่านที่สนใจเช่นเดียวกับผู้วิจารณ์จะได้นำไปต่อยอดในการแสวงหาความรู้ทั้งในด้านพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ต่อไป

เนื้อหา

หนังสือ **“พุทธจักรวาล”** ได้นำเสนอจักรวาลวิทยาในพุทธศาสนากับจักรวาลวิทยาในวิทยาศาสตร์ว่ามีประเด็นที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง โดยหนังสือได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 9 บท ซึ่งแต่ละบทมีเนื้อหาโดยย่อสรุปได้ดังนี้

บทนำ ผู้เขียนได้อธิบายความหมายคำว่า **“เอกภพวิทยา”** ว่ามาจากคำภาษาอังกฤษว่า Cosmology ซึ่งหมายถึงการศึกษาสมบัติต่างๆ ในภาพรวมของเอกภพโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจถึงจุดเริ่มต้น พัฒนาการ และจุดสิ้นสุดของเอกภพ ปัจจุบันแม้ความรู้ในด้านเอกภพวิทยาจะมีความก้าวหน้าไปมาก แต่ก็มีประเด็นปัญหาและคำถามเกี่ยวกับเอกภพที่ยังรอคำตอบและคำอธิบายเช่น สสารมืด พลังงานมืดคืออะไร เอกภพมีมากกว่าหนึ่งหรือไม่และมิติที่มองไม่เห็นมีอยู่หรือไม่อย่างไร ความสนใจในเรื่องเอกภพไม่ได้มีเพียงแต่นักวิทยาศาสตร์เท่านั้น ความสนใจในเรื่องนี้มีแทบทุกอารยธรรมเช่น เอกภพแบบจีน เอกภพแบบฮินดูหรือเอกภพแบบพุทธศาสนาเป็นต้น

ในบทนำนี้ผู้เขียนได้เกริ่นนำเกี่ยวกับเรื่องเอกภพความสนใจในเรื่องของนักวิทยาศาสตร์และข้อมูลในเรื่องเอกภพที่มีปรากฏในพุทธศาสนา โดยผู้เขียนได้ตั้งเป็นประเด็นคำถามที่น่าสนใจไว้คือ

- การศึกษาเรื่องเอกภพทางพระพุทธศาสนานี้เหมือนหรือแตกต่างอย่างไรกับเอกภพวิทยาทางวิทยาศาสตร์
- ถ้าไม่เหมือนเราจะอธิบายว่าอย่างไร
- และถ้าเหมือนเราจะอธิบายว่าอย่างไร

เนื้อหาบทที่ 1 จักรวาล - กาแล็กซี่ ในบทนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาว่า “....ดูกรอานนท์ จักรวาลหนึ่งมีกำหนดเท่ากับโอกาสที่พระจันทร์ พระอาทิตย์โคจรทั่วทิศ สว่างรุ่งโรจน์ โลกมีอยู่พันจักรวาลก่อน”...ผู้เขียนได้นำเสนอความสอดคลอดหรือความเหมือนของจักรวาลและกาแล็กซี่ว่า คำว่า **จกฺวาฬ** แปลว่า (สิ่งที่) ผันไปประดุจจักร จากการสังเกตการณ์ทางดาราศาสตร์ สิ่งที่ปรากฏให้เราเห็นที่มีรูปร่างคล้ายจักรในเอกภพอันเวิ้งว้างนั้นคือกาแล็กซี่ และจะเห็นได้ว่า คำว่า กาแล็กซี่ มีคำเรียกเป็นภาษาไทยว่า **ดาราจักร** แสดงว่าผู้บัญญัติศัพท์นั้นเห็นว่ารูปร่างของกาแล็กซี่ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของดวงดาว (ดารา) จำนวนมากว่าคล้ายจักรเช่นกัน นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำเสนอความสอดคล้องของจำนวนจักรวาลในพุทธศาสนาและ กาแล็กซี่ในวิทยาศาสตร์ว่า พระสูตรในพระไตรปิฎกชื่อว่า **“จูฬนีสูตร”** ได้นำเสนอแบบจำลองของเอกภพทางพระพุทธศาสนา โดยกล่าวว่า จักรวาลมีการจัดเรียงเป็นกลุ่มๆ ของ “โลกธาตุ” โดยมี 3 กลุ่มคือ

- **โลกธาตุอย่างเล็ก** มีจำนวน หนึ่งพันจักรวาล (1,000 จักรวาล)
- **โลกธาตุอย่างกลาง** มีจำนวน หนึ่งล้านจักรวาล (1,000,000 จักรวาล)
- **โลกธาตุอย่างใหญ่** มีจำนวน ล้านล้านจักรวาล (1,000,000,000,000,จักรวาล)

จากแบบจำลองของเอกภพทางวิทยาศาสตร์ กาแล็กซี่ก็มีการจัดเรียงเป็นกลุ่มๆ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ

- กระจุกกาแล็กซี เป็นชื่อเรียกการรวมตัวของกาแล็กซีตั้งแต่สิบกาแล็กซีขึ้นไปจนถึงนับร้อยกาแล็กซี่

- กลุ่มกระจุกกาแล็กซี เป็นการรวมกันของกระจุกกาแล็กซีเป็นกลุ่มๆ ลักษณะคล้ายฟองระยิบระยับทั่วอวกาศอันเวิ้งว้าง ซึ่งนับจำนวนกาแล็กซีที่อยู่ในแต่ละกลุ่มกระจุกกาแล็กซีเป็นหลักล้านกาแล็กซี

- จักรวาลที่สังเกตได้ ประกอบด้วยกลุ่มกระจุกกาแล็กซีต่างๆ หลายกลุ่มซึ่งนับจำนวนกาแล็กซีได้ประมาณแสนล้านกาแล็กซี หรือที่เรียกชื่อว่า ฟองสุริยะใหญ่ (Supergranulation)

เนื้อหาบทที่ 2 โลกธาตุขนาดใหญ่ - เอกภพ ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโลกธาตุและเอกภพ โดยนำเสนอว่า **เอกภพ (Universe)** หมายถึง ที่ว่างในอวกาศและทุกสิ่งที่มีอยู่ในนั้น คือสสารต่างๆ ได้แก่ โลกของเรา ดวงดาวต่างๆ กาแล็กซี รวมถึงพลังงานต่างๆ ด้วย จากหน่วยเล็กไปหน่วยใหญ่เพื่อความเข้าใจง่ายคือ เราอยู่บนโลก โลกอยู่ในระบบสุริยะที่มีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง ระบบสุริยะเป็นระบบเล็กๆ ระบบหนึ่งในกาแล็กซีที่ชื่อว่าทางช้างเผือก (Milky Way) นักวิทยาศาสตร์พบว่ากาแล็กซีมีอยู่เป็นกลุ่มๆ กลุ่มเล็กในกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาจจัดได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1) กระจุกกาแล็กซี/คลัสเตอร์ เป็นการรวมตัวของกาแล็กซีตั้งแต่สิบกาแล็กซีขึ้นไปจนถึงนับร้อยกาแล็กซี

2) กลุ่มกระจุกกาแล็กซี/ซูเปอร์คลัสเตอร์ เป็นการรวมกันของกระจุกกาแล็กซีเป็นกลุ่มๆ ลักษณะคล้ายฟองระยิบระยับอันเวิ้งว้าง นับจำนวนกาแล็กซีที่อยู่ในกลุ่มกระจุกกาแล็กซีเป็นหลักล้านกาแล็กซี

3) ฟองสุริยะใหญ่ ประกอบด้วยกลุ่มกระจุกกาแล็กซีต่างๆ หลายกลุ่ม คือกาแล็กซีทั้งหมดในเอกภพที่สักเกตได้ ประเมินจำนวนกาแล็กซีได้ประมาณล้านกาแล็กซี

ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลคำถามและคำตอบว่า เอกภพน่าจะเปรียบเทียบได้กับอะไรในพุทธศาสนา คำตอบคือ ทางพระพุทธศาสนา “เอกภพคือโลกธาตุขนาดใหญ่” ตามพุทธพจน์ในจูฬนีสูตรที่ว่า “...ดูกรอานนท์นี้เรียกว่าโลกธาตุอย่างเล็กมีพันจักรวาล โลกคูณโดยส่วนพันแห่งโลกธาตุอย่างเล็ก ซึ่งมีพันจักรวาลนั้น นี้เรียกว่าโลกธาตุอย่างกลางมีล้านจักรวาล โลกคูณโดยส่วนพันแห่งโลกธาตุอย่างกลางมีล้านจักรวาลนั้น นี้เรียกว่าโลกธาตุอย่างใหญ่ประมาณแสนโกฏิจักรวาล...”

เนื้อหาบทที่ 3 อนันตโลกธาตุขนาดใหญ่-พหุภพ ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพหุภพ เพราะปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์ไม่มีคำถามเกี่ยวกับจำนวนของเอกภพว่ามีเอกภพอื่นที่นอกเหนือจากเอกภพของเรา หรือที่เรียกว่าพหุภพหรือไม่ แต่กลับมีคำถามที่ว่า พหุภพมีลักษณะอย่างไร เพราะทฤษฎีวิทยาศาสตร์สมัยใหม่บ่งชี้ไปว่ามีเอกภพอื่นๆ อยู่อีกมากมาย ในทางพระพุทธศาสนามีข้อมูลทั้งในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรองลงมากล่าวสอดคล้องในสี่ความไม่มีที่สุดได้แก่ อากาศ หมู่สัตว์ จักรวาล และพุทธญาณ ในอรรถกถาจูฬนีสูตรได้อุปมาความไม่มีที่สุดของจักรวาลไว้ว่า “...ก็ถ้าจะมีใครๆ เอาเมล็ดพันธุ์ผักกาดสไปกองให้เต็มแสนโกฏิจักรวาลจนถึงพรหมโลกใส่เมล็ดพันธุ์ผักกาดลงไป ในจักรวาลจักรวาลละหนึ่งเมล็ดทางทิศบูรพาไซร้ เมล็ดพันธุ์ผักกาดแม้ทั้งหมดเหล่านั้น พึงถึงความสิ้นไปก่อน แต่จักรวาลในด้านทิศบูรพาจะยังไม่ถึงความสิ้นไปแม้ในจักรวาลด้านทิศทักษิณเป็นต้น...” และเมื่อเราเปรียบเทียบว่าโลกธาตุขนาดใหญ่คือเอกภพแล้ว ก็กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาก็กล่าวถึงเอกภพที่มีจำนวนมากจนนับไม่ถ้วนหรือพหุภพทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ **อนันตโลกธาตุขนาดใหญ่ในทางพระพุทธศาสนาก็คือพหุภพนั่นเอง**

เนื้อหาบทที่ 4 ชมพูทวีป - ระบบสุริยะ ในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับระบบสุริยะว่าคือระบบที่มีดาวฤกษ์ คือดวงอาทิตย์ เป็นศูนย์กลางและมีดาวเคราะห์โคจรรอบดวงอาทิตย์ 8 ดวง เรียงตามลำดับ วัด

จากใกล้ดวงอาทิตย์ที่สุดไปยังไกลที่สุดได้แก่ ดาวพุธ ดาวศุกร์ โลก ดาวอังคาร ดาวพฤหัสบดี ดาวเสาร์ ดาวยูเรนัสและ ดาวเนปจูน ซึ่งโลกที่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่เป็นดาวเคราะห์ดวงหนึ่งในระบบสุริยะ ในประเด็นความสอดคล้องกับจักรวาลในพุทธศาสนาผู้เขียนได้สรุปไว้อย่างน่าสนใจว่า จักรวาล-กาแล็กซี ผู้เขียนได้ตั้งสมมติฐานหลักว่า จักรวาลในพระพุทธศาสนาคือกาแล็กซีในทางวิทยาศาสตร์ โดยให้เหตุผลไว้หลายเหตุผลโดยสรุปคือ **ชมพูทวีปในพระพุทธศาสนาคือระบบสุริยะในทางวิทยาศาสตร์นั่นเอง**

เนื้อหาบทที่ 5 เอกภพแบบบิกแบง ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีบิกแบง ซึ่งเป็นทฤษฎีการกำเนิดและวิวัฒนาการของเอกภพทางวิทยาศาสตร์กระแสหลัก เนื้อหาในบทนี้จะต่อเนื่องกับบทที่ 6 เรื่องเอกภพแบบวัฏจักรว่าเอกภพทางพระพุทธศาสนานั้น สนับสนุนเอกภพแบบ บิกแบงหรือแบบวัฏจักรมากน้อยกว่ากันอย่างไร

เนื้อหาบทที่ 6 เอกภพแบบวัฏจักร ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเอกภพแบบวัฏจักร ซึ่งในปัจจุบันข้อมูลทางพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์เริ่มจะคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากทษฎีบิกแบง/อินเฟลชัน ซึ่งเป็นทฤษฎีกระแสหลักที่อธิบายถึงจุดเริ่มต้นความเป็นไปและจุดสิ้นสุดของเอกภพนั้นยังไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าจุดเริ่มต้นของบิกแบงขณะเวลาเท่ากับศูนย์นั้นเป็นอย่างไร เนื่องจาก ณ จุดนั้นทฤษฎีหลักที่ใช้อธิบายคือทฤษฎีสัมพัทธภาพทั่วไปไม่สามารถใช้อธิบายได้ นักวิทยาสาสตร์จึงสร้างทฤษฎีใหม่ขึ้นมาอธิบายสภาพจุดเริ่มต้นของบิกแบง โดยรวมสองทฤษฎีหลักทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เข้าด้วยกันได้แก่ทฤษฎีสัมพัทธภาพทั่วไปและทฤษฎีกลศาสตร์ควอนตัม

เนื้อหาบทที่ 7 มิติที่ซ่อนเร้น ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแรงพื้นฐานทั้ง 4 ทฤษฎีสตริง/ทฤษฎีเอ็ม สืบเนื่องจากยังมีข้อกังขาในทฤษฎีสตริง/ทฤษฎีเอ็ม นักวิทยาศาสตร์บางท่านถึงกับกล่าวว่าทั้งทฤษฎีสตริงและทฤษฎีเอ็ม ไม่ควรเป็นทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์แต่น่าจะอยู่ในสาขาปรัชญามากกว่า เพราะกล่าวถึงมิติที่สูงขึ้นไปมากกว่า 4 มิติ ผู้เขียนยังได้นำเสนอแนวคิดทางพระพุทธศาสนาถึงมิติที่ซ่อนเร้นคือเรื่องที่เกี่ยวกับภพทั้ง 3 คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ

เนื้อหาบทที่ 8 สสารที่ซ่อนเร้น ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสสารที่ซ่อนเร้น โดยกล่าวถึงปริศนาสำคัญข้อหนึ่งในวงการศึกษาเรื่องเอกภพทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ก็ยังตอบไม่ได้ และยังคงค้นหาคำตอบกันอยู่นั่นคือ แม้นักวิทยาศาสตร์จะค้นพบว่าเอกภพของเรานั้นประกอบด้วยสสารต่างๆ เช่น ดวงดาว คน สัตว์ สิ่งของ ที่ปรากฏด้วยสายตาได้เพียงประมาณ 5 เปอร์เซ็นเท่านั้น นอกนั้นเป็นสสารและพลังงานที่ซ่อนเร้นอยู่ แต่ไม่รู้ว่าสสารและพลังงานที่ซ่อนเร้นอยู่คืออะไรกันแน่

เนื้อหาบทที่ 9 การเดินทางที่ซ่อนเร้น ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอ เรื่องราวที่เหนือจินตนาการแต่มีความเป็นไปได้ทางวิทยาศาสตร์ และทางพระพุทธศาสนาก็กล่าวถึงรูปแบบและวิธีการมานานแล้ว นั่นคือเรื่องการเดินทางระหว่างดวงดาวที่ต้องใช้ความเร็วมากกว่าความเร็วแสง รวมถึงการเดินทางระหว่างภพซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “การเดินทางที่ซ่อนเร้น” ปัจจุบันมีการเสนอทฤษฎีการเดินทางที่ซ่อนเร้นหลายวิธี เช่น

ก) การเดินทางผ่านหลุมดำ (Black Hole) หลุมดำเป็นสิ่งที่นักวิทยาศาสตร์รู้ว่ามี แต่ยังไม่เข้าใจมันดี

ข) การเดินทางผ่านรูหนอน (Wormhole) คล้ายๆ กับหลุมดำ แต่มีความเป็นไปได้มากกว่า

ค) การเดินทางผ่านคอสมิกสตริง (Cosmic String) เป็นผลพลอยได้จากทฤษฎีสตริง ที่กล่าวถึงเส้นสตริงที่มีขนาดเล็กกว่าอตอมซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อเอกภพเริ่มก่อตัวขึ้น

สำหรับพระพุทธศาสนา การเดินทางแบบย่นย่อระยะทาง หรือการเดินทางระหว่างดวงดาว หรือแม้แต่เดินทางระหว่างภพถือเป็นเรื่องปกติ เพราะมีข้อมูลปรากฏทั้งรูปแบบและวิธีการเพื่อที่จะสามารถเดินทางแบบนั้นได้ ตั้งแต่ในข้อมูลชั้นต้นคือพระไตรปิฎกเรื่อยมาจนถึงคัมภีร์ชั้นรองต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปการเดินทางที่ซ่อนเร้นในพระพุทธศาสนาออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่คือ

ก) การเดินทางด้วยตนเองโดยใช้ “อิทธิวิธี” อาจเปรียบเทียบในทางวิทยาศาสตร์ได้กับการ “วาร์ปไดรฟ์” ด้วยตนเอง

“...ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่ออิทธิวิธิ เธอบรรลุอิทธิวิธิหลายประการคือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายก็ได้ ทะลุฝากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นดำลงแม้ในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอานุภาพมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้...”(พระไตรปิฎกและอรรถกถา ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค สามัญญผลสูตร)

ข) การเดินทางโดยการใช้ยานอวกาศล้ำยุค ซึ่งเรียกว่า “จักรแก้ว” อาจเทียบในทางวิทยาศาสตร์ได้กับการ “วาร์ปไดรฟ์” หรือการเดินทางผ่านรูหนอนหรือทั้งวาร์ปไดรฟ์และรูหนอน

บทวิจารณ์

3.1 ภาพรวมของหนังสือ

หนังสือเล่มได้ได้นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับจักรวาลของพระพุทธศาสนาและความรู้เกี่ยวกับจักรวาล ในทางวิทยาศาสตร์ดาราศาสตร์ ซึ่งทั้งสององค์ความรู้นี้มีความสำคัญในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิต หนังสือเล่มนี้ได้ชี้ให้เราเห็นถึงประวัติความเป็นมาของโลกธาตุในทางวิทยาศาสตร์หรือที่เรียกว่าจักรวาลวิทยาว่ามีความเป็นมาอย่างไรมีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกธาตุหรือจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาอย่างไร การอ่านหนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านที่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับโลกธาตุหรือจักรวาลวิทยาในทางวิทยาศาสตร์และโลกธาตุหรือจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนามีความรู้ทั้งสองด้านเพิ่มมากขึ้น หนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือดีที่ควรค่าแก่การอ่านและเป็นหนังสือที่ผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับโลกธาตุหรือจักรวิทยาทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และในด้านพุทธศาสนาควรอ่านอย่างยิ่ง

3.2 จุดเด่น

ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นดังต่อไปนี้

1) ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้มีความรู้เกี่ยวกับโลกธาตุหรือจักรวาลวิทยาในทางวิทยาศาสตร์และโลกธาตุหรือจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งสามารถนำองค์ความรู้ทั้งสองด้านมาเขียนอธิบายเปรียบเทียบและนำเสนอได้อย่างลงตัวซึ่งผู้อ่านสามารถนำความรู้ที่ได้จากหนังสือเล่มนี้ไปต่อยอดหรือไปศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับโลกธาตุหรือจักรวิทยา

2) หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย แม้ว่าเรื่องที่กล่าวถึงนั้นมีความยากไม่ว่าจะเป็นเรื่องโลกธาตุหรือจักรวาลวิทยาในทางวิทยาศาสตร์และโลกธาตุในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งและเข้าใจยาก แต่ผู้เขียนสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องทั้งสองนี้ได้ด้วยการใช้ภาษาอธิบายได้อย่างกระชับรัดกุม

3.3 จุดที่ควรปรับปรุง

ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นจุดเริ่มต้นของผู้ที่สนใจและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับโลกธาตุหรือจักรวาลวิทยาในทางวิทยาศาสตร์และในทางพระพุทธศาสนาผู้เขียนนำเรื่องที่มีเนื้อหาและมีรายละเอียด

มากมาย่อไว้ในเล่มเดียวกันเช่นเรื่องจักรวาล-กาแล็กซี เรื่องโลกธาตุ หรือเอกภพ เรื่องระบบสุริยะและเรื่องการเดินทางที่ซ่อนเร้น ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องใหญ่มีรายละเอียดมาก แต่ละเรื่องสามารถนำมาศึกษาหารายละเอียดหรือเขียนเป็นหนังสือได้เป็นเล่มๆ ซึ่งตรงจุดนี้ผู้วิจารณ์เห็นว่าเพื่อให้เกิดการศึกษาในเรื่องจักรวาลวิทยาในทางวิทยาศาสตร์และจักรวาลวิทยาในทางพระพุทธศาสนา ผู้เขียนควรนำเรื่องต่างๆ ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้มาเขียนเป็นการเฉพาะให้มีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และในด้านพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สรกานต์ ศรีตองอ่อน, **พุทธจักรวาล,**กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ,2558.